

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 27.11.2013
COM(2013) 821 final

2013/0407 (COD)

Πρόταση

ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

**Για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος
παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας**

{SWD(2013) 478 final}

{SWD(2013) 479 final}

{SWD(2013) 500 final}

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

1. ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η παρούσα πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου αποσκοπεί στην ενίσχυση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος των υπόπτων ή των κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση να τεκμαίρονται αθώοι μέχρι αποδείξεως της ενοχής τους με οριστική απόφαση, καθώς και στην ενίσχυση του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του.
2. Υπό το πρίσμα του άρθρου 82 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), η αμοιβαία αναγνώριση αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της δικαστικής συνεργασίας· τουτέστιν, οι αποφάσεις δικαστικών αρχών ενός κράτους μέλους πρέπει να θεωρούνται ισοδύναμες σε όλα τα άλλα κράτη μέλη και, συνεπώς, να είναι εκτελεστές σε ολόκληρη την ΕΕ. Η δικαστική συνεργασία πρέπει να βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των διαφόρων δικαστικών συστημάτων· η αίσθηση ότι τα δικαιώματα των υπόπτων ή κατηγορουμένων δεν γίνονται πάντα σεβαστά έχει δυσανάλογα αρνητικές επιπτώσεις στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και, επακόλουθα, στη δικαστική συνεργασία.
3. Στο πλαίσιο αυτό, το πρόγραμμα της Στοκχόλμης¹ εστίασε ιδιαίτερα στην ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων σε ποινικές διαδικασίες. Στο σημείο 2.4, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις για μία σταδιακή προσέγγιση όσον αφορά την ενίσχυση των δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων μέσω θέσπισης κοινών ελάχιστων προτύπων σχετικά με δικαιώματα που διασφαλίζουν δίκαιη δίκη.
4. Τρία μέτρα έχουν ήδη εγκριθεί: Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ης Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία², οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών³, οδηγία 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας⁴. Μέτρα για την προστασία των ευάλωτων προσώπων, υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες, υποβάλλονται ως δέσμη με την παρούσα πρωτοβουλία, μαζί με μία οδηγία περί προσωρινής νομικής συνδρομής για υπόπτους ή κατηγορουμένους που στερούνται την ελευθερία τους και περί νομικής συνδρομής σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.
5. Επιπλέον, στις 14 Ιουνίου 2011, η Επιτροπή δημοσίευσε Πράσινη Βίβλο για την εφαρμογή της ενωσιακής ποινικής νομοθεσίας στον τομέα της κράτησης,

¹ ΕΕ C 115 της 4.5.2010, σ. 1.

² ΕΕ L 280 της 26.10.2010, σ. 1.

³ ΕΕ L 142 της 1.6.2012, σ. 1.

⁴ ΕΕ L 294 της 6.11.2013, σ. 1.

αποσκοπώντας στη διερεύνηση τρόπων ενίσχυσης της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στον τομέα της κράτησης, εντός του πλαισίου και των ορίων της αρμοδιότητας της ΕΕ.

6. Ο σκοπός του συνόλου του προγράμματος της Επιτροπής σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα είναι να εξασφαλιστεί η τήρηση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας, μαζί με τα συναφή δικαιώματα, συμβάλλουν στη διασφάλιση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Τα διάφορα δικαιώματα των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες που καθιερώθηκαν από τις προαναφερθείσες οδηγίες της ΕΕ κατά τα τελευταία έτη, όπως το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση, το δικαίωμα στην ενημέρωση και το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο δεν περιλαμβάνονται στους στόχους. Ο στόχος τους είναι ευρύτερος: είναι μάλλον εργαλεία για την υλοποίηση της αρχής του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Το τεκμήριο αθωότητας και τα συναφή δικαιώματα συμβάλλουν σε αυτό. Σε περίπτωση διαρκούς παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας στα κράτη μέλη, οι στόχοι του προγράμματος για τα δικονομικά δικαιώματα δεν θα μπορέσουν να επιτευχθούν πλήρως.
7. Για το λόγο αυτό, στο πρόγραμμα της Στοκχόλμης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε ρητά την Επιτροπή να εξετάσει το θέμα του τεκμηρίου αθωότητας.
8. Η Επιτροπή προέβη σε διεξοδική εξέταση του ζητήματος στο πλαίσιο της εκτίμησης επιπτώσεων και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι απαιτείται η λήψη ενός μέτρου σχετικά με ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας προκειμένου να ενισχυθεί αυτό το θεμελιώδες δικαίωμα. Οι πρωταρχικοί στόχοι των μέτρων που έχουν ήδη εγκριθεί στον τομέα των δικονομικών δικαιωμάτων σε ποινικές διαδικασίες, μεταξύ των οποίων και του βασικού μέτρου που είναι η οδηγία σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, εξακολουθούν να απαιτούν τη διασφάλιση ελάχιστου επιπέδου προστασίας της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.
9. Η πρόταση βασίζεται στο άρθρο 82 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ. Το εν λόγω άρθρο προβλέπει ότι «[κ]ατά τον βαθμό που είναι απαραίτητο για να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών καθώς και η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές διαστάσεις, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία μέσω οδηγιών, μπορούν να θεσπίζουν ελάχιστους κανόνες. Στους ελάχιστους αυτούς κανόνες συνεκτιμώνται οι διαφορές μεταξύ των νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών μελών.

Οι ελάχιστοι αυτοί κανόνες αφορούν:

α) το αμοιβαίως παραδεκτό των αποδείξεων μεταξύ των κρατών μελών,

β) τα δικαιώματα των προσώπων στην ποινική διαδικασία,

γ) τα δικαιώματα των θυμάτων της εγκληματικότητας,

δ)[...].»

10. Η παρούσα πρόταση θα συμβάλει επίσης στην ενίσχυση των νομικών εγγυήσεων υπέρ των προσώπων που εμπλέκονται σε διαδικασίες που διεξάγονται από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Η πρόσφατα υποβληθείσα πρόταση κανονισμού του

Συμβουλίου⁵ διευκρινίζει ότι ο ύποπτος έχει όλα τα δικαιώματα που παρέχει η νομοθεσία της ΕΕ καθώς και άλλα δικαιώματα τα οποία απορρέουν άμεσα από το Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «Χάρτης»), τα οποία πρέπει να εφαρμόζονται σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο, αναφέρεται δε ρητά στο τεκμήριο της αθωότητας. Με τη θέσπιση ενισχυμένων προτύπων για το τεκμήριο αθωότητας στην παρούσα πρόταση, ενισχύονται και οι διαδικαστικές εγγυήσεις που ισχύουν ενώπιον της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας.

11. Το άρθρο 6 παράγραφος 3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση («ΣΕΕ») ορίζει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («ΕΣΔΑ») και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης. Το άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΣΕΕ προβλέπει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη, ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τη ΣΛΕΕ και τη ΣΕΕ. Ο Χάρτης ισχύει για τα όργανα της ΕΕ και για τα κράτη μέλη, όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ, όπως στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
12. Το άρθρο 47 του Χάρτη κατοχυρώνει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Το άρθρο 48 διασφαλίζει το τεκμήριο αθωότητας και έχει την ίδια έννοια και εμβέλεια με το δικαίωμα που κατοχυρώνεται από το άρθρο 6 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ⁶. Το άρθρο 6, παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ προβλέπει ότι όποιος κατηγορείται για ποινικό αδίκημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με το νόμο. Το άρθρο 11 παράγραφος 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διασφαλίζει την εν λόγω αρχή με την ίδια διατύπωση. Το άρθρο 14 παράγραφος 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα («ΔΣΑΠΔ»)⁷ περιέχει παρόμοιες, σε μεγάλο βαθμό, διατάξεις.
13. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου («ΕΔΔΑ») έχει αποφανθεί ότι το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα κρίνει ότι το άρθρο αυτό εφαρμόζεται και στο προδικαστικό στάδιο της ποινικής διαδικασίας⁸ και ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι έχουν τα δικαιώματα που κατοχυρώνει το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ από τα αρχικά στάδια της αστυνομικής ανάκρισης⁹. Το Δικαστήριο επίσης αποφάσισε ότι αυτές οι εγγυήσεις πρέπει να ισχύουν και για τους μάρτυρες, όταν στην πραγματικότητα είναι ύποπτοι για την τέλεση αξιόποινης πράξης, καθώς ο επίσημος χαρακτηρισμός του προσώπου είναι αδιάφορος¹⁰.
14. Η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας αναπτύχθηκε με την πάροδο των ετών. Το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι το άρθρο 6 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ περιλαμβάνει τρεις βασικές απαιτήσεις¹¹: το δικαίωμα του προσώπου να μην παρουσιάζεται από τις

⁵ Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, COM(2013) 534 final της 17.7.2013.

⁶ ΕΕ C 303 της 14.12.2007, σ. 30. Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

⁷ 999 U.N.T.S. 171. Το ΔΣΑΠΔ είναι ένα διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα το οποίο τέθηκε προς υπογραφή με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 16 Δεκεμβρίου 1966, έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και είναι δεσμευτικό για αυτά από απόψεως διεθνούς δικαίου.

⁸ *Saldiz κατά Τουρκίας*, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008, αίτηση αριθ. 36391/02, παρ. 50.

⁹ ό.π., σκέψη 52.

¹⁰ *Brusco κατά Γαλλίας*, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, αίτηση αριθ. 1466/07, παρ. 47.

¹¹ *Barberà, Messegue και Jabardo κατά Ισπανίας* (απόφαση της 6.12.1988, αιτήσεις 10588/83, 10589/83 και 10590/83). Βλέπε επίσης *Allenet de Ribemont κατά Γαλλίας* (απόφαση της 10.2.1995, αίτηση αριθ. 15175/89).

δημόσιες αρχές δημόσια ως καταδικασμένο πριν από την οριστική απόφαση¹². το γεγονός ότι η εισαγγελική αρχή φέρει το βάρος της απόδειξης και ότι οιοσδήποτε εύλογες αμφιβολίες περί ενοχής του κατηγορουμένου είναι προς όφελός του· το δικαίωμα ενημέρωσης του κατηγορουμένου σχετικά με την ποινική κατηγορία. Το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει επίσης την ύπαρξη σαφούς δεσμού μεταξύ του τεκμηρίου αθωότητας και λοιπών δικαιωμάτων που διασφαλίζουν δίκαιη δίκη, υπό την έννοια ότι όταν παραβιάζονται τα εν λόγω δικαιώματα, διακυβεύεται και το τεκμήριο αθωότητας· το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης, το δικαίωμα μη συνεργασίας και το δικαίωμα σιωπής¹³, και το δικαίωμα στην ελευθερία (στην απουσία προσωρινής κράτησης)¹⁴.

15. Το δικαίωμα παράστασης στη δίκη αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα της υπεράσπισης. Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εμφανίζεται αυτοπροσώπως στη δίκη αποτελεί μέρος του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη που προβλέπεται από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, όπως έχει ερμηνευθεί από το ΕΔΔΑ¹⁵. Η ενίσχυση του δικαιώματος αυτού, ως εκ τούτου, θα συμβάλει στην ενίσχυση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη.
16. Το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία καλύπτεται από την οδηγία 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και, ως εκ τούτου, δεν καλύπτεται από την παρούσα οδηγία. Η προσωρινή κράτηση είναι αντικείμενο χωριστών πρωτοβουλιών¹⁶ και, ως εκ τούτου, δεν εξετάζεται στην παρούσα οδηγία. Όλες οι υπόλοιπες προαναφερθείσες πτυχές της αρχής του τεκμηρίου της αθωότητας, ή συναφείς με αυτό εξετάζονται στην παρούσα πρόταση.
17. Η παρούσα οδηγία θεσπίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις σε επίπεδο ΕΕ που θα διέπουν ορισμένες πτυχές του δικαιώματος των υπόπτων ή των κατηγορουμένων να τεκμαίρονται αθώοι, σύμφωνα με το πρόγραμμα της Στοκχόλμης και τη νομολογία του ΕΔΔΑ. Κατ' αυτόν τον τρόπο προωθείται η εφαρμογή του Χάρτη, και ιδίως των άρθρων 6, 47 και 48, βάσει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, όπως έχει ερμηνευθεί από το ΕΔΔΑ.

1.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΩΝ ΜΕ ΤΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

18. Η γνώμη των ενδιαφερομένων φορέων ζητήθηκε σε αρκετές περιπτώσεις.
19. Το 2006, η Επιτροπή δημοσίευσε Πράσινη Βίβλο¹⁷ σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας. Την εποχή εκείνη, 11 κράτη μέλη απάντησαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης· επ' ευκαιρία αυτής, ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες και επαγγελματίες

¹² *Minelli κατά Ελβετίας* (απόφαση της 25.3.1983, αίτηση αριθ. 8660/79).

¹³ *Funke κατά Γαλλίας* (απόφαση της 25.2.1993, αίτηση αριθ. 10828/84), *Murray κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (απόφαση της 8.2.1996, αίτηση αριθ. 18731), *Saunders κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (απόφαση της 17.12.1996, αίτηση αριθ. 19187/91).

¹⁴ Εκτός εάν το δημόσιο συμφέρον δικαιολογεί απόκλιση από την αρχή του δικαιώματος στην ελευθερία - Βλέπε *Kudla κατά Πολωνίας* (απόφαση της 26.10.2010, αίτηση αριθ. 30210/96).

¹⁵ *Colozza κατά Ιταλίας* (απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1985, αίτηση αριθ. 9024/80).

¹⁶ COM(2011) 327 τελικό της 14.6.2011. Τα θέματα της Πράσινης Βίβλου ήταν η προσωρινή κράτηση και η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων που επιβάλλουν στερητικά ή μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα. Η Επιτροπή έλαβε 81 απαντήσεις από τα κράτη μέλη, την κοινωνία των πολιτών και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Περίληψη των απαντήσεων δημοσιεύτηκε στον δικτυακό τόπο της Επιτροπής: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/110614_en.htm. Βλέπε επίσης απόφαση πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 23 Οκτωβρίου 2009, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις περί μέτρων επιτήρησης εναλλακτικά προς την προσωρινή κράτηση (ΕΕ L 294 της 11.11.2009, σ. 20).

¹⁷ COM(2006) 174 τελικό της 26.4.2006.

υπενθύμισαν τη διάβρωση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας και υπογράμμισαν - ιδίως όσον αφορά τις έρευνες κατά αλλοδαπών ή μη μόνιμων κατοίκων - ότι η αρχή του «τεκμηρίου της ενοχής» φαίνεται να γίνεται όλο και πιο ανεκτή στα εθνικά συστήματα.

20. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήρθε επίσης σε επαφή με τους κυριότερους ενδιαφερομένους φορείς και επωφελήθηκε από τις διαβουλεύσεις σχετικά με τις άλλες πρωτοβουλίες που επισυνάπτονται στην παρούσα δέσμη μέτρων.
21. Κατά τη συνεδρίαση της ομάδας εμπειρογνομόνων για την ποινική πολιτική της ΕΕ, της 23 Ιανουαρίου 2013, η Επιτροπή συγκέντρωσε απόψεις από πανεπιστημιακούς, επαγγελματίες, δικαστές, συνηγόρους υπεράσπισης και εισαγγελείς για το συγκεκριμένο θέμα.
22. Επιπλέον, στις 19 Φεβρουαρίου 2013, πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση με εκπροσώπους των υπουργείων δικαιοσύνης των κρατών μελών και της Κροατίας που ασχολούνται ειδικά με το τεκμήριο αθωότητας.
23. Επιπλέον, στο πλαίσιο της μελέτης που πραγματοποιήθηκε για την προετοιμασία της εκτίμησης επιπτώσεων που συνοδεύει την παρούσα πρόταση, μια ηλεκτρονική έρευνα ξεκίνησε στις 27 Φεβρουαρίου 2013 και δημοσιεύθηκε στον δικτυακό τόπο της ΓΔ Δικαιοσύνης και το δικτυακό τόπο του ΕΔΔ. Όλοι οι κύριοι ενδιαφερόμενοι φορείς ενημερώθηκαν σχετικά με αυτή την έρευνα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ελήφθησαν περισσότερες από 100 απαντήσεις. Η έρευνα εστιάστηκε όχι μόνο στη νομική κατάσταση που επικρατεί όσον αφορά την προστασία του τεκμηρίου αθωότητας στα κράτη μέλη, αλλά κυρίως στη λειτουργία της στην πράξη. Τα πορίσματα της έρευνας αυτής συμπεριλήφθηκαν στο παράρτημα ΙΙΙ της εκτίμησης επιπτώσεων που συνοδεύει την παρούσα πρόταση. Η εκτίμηση επιπτώσεων διατίθεται στη διεύθυνση [<http://ec.europa.eu/governance>] Έχει αποδειχθεί ότι το επίπεδο των εγγυήσεων στη νομοθεσία των κρατών μελών είναι, γενικώς, αποδεκτό και δεν φαίνεται να υπάρχει συστηματικό πρόβλημα στον τομέα αυτό. Ωστόσο, υφίστανται ακόμη ορισμένα σημεία στα οποία οι νομικές διασφαλίσεις θα πρέπει να βελτιωθούν. Επιπλέον, οι παραβιάσεις του τεκμηρίου αθωότητας εξακολουθούν να είναι υπερβολικά συχνές σε ολόκληρη την ΕΕ.

2. ΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

2.1. ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

Άρθρο 1 - Θέμα

24. Στόχος της οδηγίας είναι η θέσπιση ελάχιστων κανόνων σχετικά με ορισμένες πτυχές του δικαιώματος των υπόπτων ή των κατηγορουμένων να τεκμαίρονται αθώοι μέχρι αποδείξεως της ενοχής με οριστική απόφαση. Η παρούσα οδηγία καλύπτει τα ακόλουθα δικαιώματα: το δικαίωμα του προσώπου να μην παρουσιάζεται από τις δημόσιες αρχές δημόσια ως ένοχο πριν από την οριστική απόφαση, το γεγονός ότι η εισαγγελική αρχή φέρει το βάρος της απόδειξης και ότι οιοσδήποτε εύλογες αμφιβολίες περί ενοχής του κατηγορουμένου είναι προς όφελός του, το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης, το δικαίωμα μη συνεργασίας και το δικαίωμα σιωπής. Το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του ρυθμίζεται επίσης από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 2 - Πεδίο εφαρμογής

25. Η οδηγία εφαρμόζεται σε υπόπτους ή κατηγορουμένους σε ποινικές διαδικασίες από την έναρξη της ποινικής διαδικασίας, ακόμη και πριν από τη στιγμή που οι ύποπτοι ενημερώνονται από τις αρμόδιες αρχές ότι είναι ύποπτοι ή κατηγορούνται για τέλεση αξιόποινης πράξης. Εφαρμόζεται μέχρι την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας, δηλαδή έως την έκδοση οριστικής απόφασης.
26. Το τεκμήριο αθωότητας περιλαμβάνει διάφορες ανάγκες και βαθμούς προστασίας σχετικά με φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όπως αναγνωρίζεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου της ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης¹⁸. Η παρούσα οδηγία λαμβάνει υπόψη αυτές τις διαφορές και, ως εκ τούτου, εφαρμόζεται μόνο στα φυσικά πρόσωπα.
27. Η προστασία του τεκμηρίου αθωότητας των νομικών προσώπων, εν τούτοις, διασφαλίζεται από τις υφιστάμενες εγγυήσεις της εθνικής και της ενωσιακής νομοθεσίας, σύμφωνα με την ερμηνεία από τα εθνικά δικαστήρια και από το Δικαστήριο της ΕΕ, καθώς και από την ΕΣΔΑ σύμφωνα με την ερμηνεία του ΕΔΔΑ.
28. Η «σταδιακή» προσέγγιση της παρέμβασης του δικαίου της Ένωσης, ιδίως στον τομέα των δικαιωμάτων των προσώπων στην ποινική διαδικασία, συνεπώς, διατηρείται και τηρείται. Μελλοντικές πρωτοβουλίες στον εν λόγω τομέα θα εξεταστούν ανάλογα με την εξέλιξη της εθνικής νομοθεσίας και της νομολογίας.

Άρθρο 3 — Τεκμήριο αθωότητας

29. Η παρούσα διάταξη προβλέπει το δικαίωμα στο τεκμήριο αθωότητας.

Άρθρο 4 — Δημόσιες αναφορές στην ενοχή προσώπου πριν από την καταδίκη

30. Μία από τις βασικές πτυχές της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ είναι το γεγονός ότι ένα δικαστήριο ή ένας δημόσιος λειτουργός δεν δύναται να παρουσιάζει δημόσια τους υπόπτους ή κατηγορουμένους ως ενόχους αδικήματος εάν δεν έχουν δικαστεί και καταδικαστεί με οριστική απόφαση¹⁹. Η αρχή αυτή θα πρέπει να εφαρμόζεται επίσης, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε όλες τις δημόσιες αρχές²⁰. Και στις δύο περιπτώσεις ενδέχεται να ενισχύεται στο κοινό η εντύπωση ότι πρόσωπο είναι ένοχο και να προδικάζεται η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους της δικαστικής αρχής.
31. Η αρχή αυτή δεν πρέπει να θίγει τη δυνατότητα δημοσίευσης, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, των αποφάσεων που επιβάλλουν κυρώσεις σε διοικητικές διαδικασίες.

Άρθρο 5 — Βάρος της απόδειξης και επίπεδο των αποδεικτικών στοιχείων που απαιτούνται

32. Το τεκμήριο αθωότητας προϋποθέτει ότι το βάρος της απόδειξης φέρει η εισαγγελική αρχή και ότι οιαδήποτε αμφιβολία περί ενοχής του υπόπτου ή κατηγορουμένου είναι προς όφελός του (αρχή *in dubio pro reo*). Τούτο προϋποθέτει ότι η απόφαση του Δικαστηρίου πρέπει να βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία που του έχουν υποβληθεί και όχι σε απλές αιτιάσεις ή υποθέσεις. Τούτο δεν θίγει την ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος κατά την αξιολόγηση της ενοχής του υπόπτου ή κατηγορουμένου. Επιπλέον, το ΕΔΔΑ έχει παραδεχθεί ότι σε συγκεκριμένες και

¹⁸ Βλέπε, μεταξύ άλλων: υπόθεση C-301/04 P, Επιτροπή κατά SGL Carbon (Συλλογή 2006, σ. I-5915)· υπόθεση T-112/98, Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής (Συλλογή 2001, σ. II-732).

¹⁹ Βλέπε *Minelli κατά Ελβετίας*.

²⁰ Βλέπε *Allenet de Ribemont κατά Γαλλίας*.

περιορισμένες περιπτώσεις το βάρος της απόδειξης μπορεί να φέρει η υπεράσπιση. Το παρόν άρθρο απηχεί την αρχή του ΕΔΔΑ²¹, η οποία θεωρείται ως η ορθή ισορροπία μεταξύ του δημόσιου συμφέροντος (τις ανάγκες της δίωξης) και του δικαιώματος υπεράσπισης. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τη δυνατότητα της υπεράσπισης να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία σύμφωνα με τους ισχύοντες εθνικούς κανόνες.

Άρθρο 6 και άρθρο 7 — Το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και μη συνεργασίας, το δικαίωμα σιωπής

33. Τα δύο αυτά άρθρα κατοχυρώνουν το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και μη συνεργασίας και το δικαίωμα σιωπής. Το δικαίωμα να μην είναι κανείς υποχρεωμένος να ενοχοποιήσει τον εαυτό του, να μην ομολογήσει την ενοχή του και να μη συνεργαστεί, καθώς και το δικαίωμα σιωπής είναι γενικά αναγνωρισμένα διεθνή πρότυπα τα οποία βρίσκονται στο επίκεντρο της έννοιας της δίκαιης δίκης βάσει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ²². Η συλλογιστική πίσω από τα δικαιώματα αυτά έγκειται, μεταξύ άλλων, στην προστασία των κατηγορουμένων κατά του ανάρμοστου καταναγκασμού εκ μέρους των αρχών, συμβάλλοντας έτσι στην αποφυγή περιπτώσεων κακοδικίας και στην εκπλήρωση των στόχων του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Ο «βαθμός καταναγκασμού» που επιβάλλεται στους υπόπτους ή κατηγορουμένους με σκοπό να τους εξαναγκάσει να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με την κατηγορία σε βάρος τους δεν μπορεί να καταργήσει, ακόμη και για λόγους ασφάλειας και δημόσιας τάξης, την ίδια την ουσία του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης και του δικαιώματος σιωπής²³. Το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, σχετικά με την απαγόρευση των βασανιστηρίων, όπως έχει ερμηνευθεί από το ΕΔΔΑ, πρέπει να τηρείται σε κάθε περίπτωση.
34. Το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης αφορά κυρίως τον σεβασμό της επιθυμίας των υπόπτων ή κατηγορουμένων να παραμείνουν σιωπηλοί και, ιδίως, προϋποθέτει ότι η δίωξη σε μια ποινική υπόθεση, επιχειρεί να αποδείξει την ενοχή των υπόπτων ή κατηγορουμένων χωρίς προσφυγή σε αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώνονται με τη χρήση μεθόδων εξαναγκασμού ή καταστολής ενάντια στη θέληση των υπόπτων ή κατηγορουμένων. Επιπλέον, το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω δικαιώματος δεν περιορίζεται σε περιπτώσεις όπου ασκείται πίεση στον κατηγορούμενο ή όπου η βούληση του κατηγορουμένου έχει άμεσα επηρεαστεί με κάποιον τρόπο²⁴. Υπό την έννοια αυτή, σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, το εν λόγω δικαίωμα συνδέεται στενά με το τεκμήριο αθωότητας του άρθρου 6, παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ.
35. Οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι θα πρέπει να ενημερώνονται αμέσως για το δικαίωμά τους να παραμείνουν σιωπηλοί, σύμφωνα με την οδηγία 2012/13/ΕΕ. Κατά την ενημέρωση αυτή πρέπει επίσης να αναφέρεται το περιεχόμενο του δικαιώματος σιωπής, καθώς και οι συνέπειες της επίκλησης του δικαιώματος και της παραίτησης από αυτό.
36. Οιαδήποτε συμπεράσματα που συνάγονται από το γεγονός ότι ο ύποπτος ή κατηγορούμενος κάνει χρήση των δικαιωμάτων αυτών θα πρέπει να αποκλείονται.

²¹ Βλέπε, μεταξύ άλλων, τις υποθέσεις ΕΔΔΑ *Salabiaku κατά Γαλλίας* (απόφαση της 7.10.1988, αίτηση αριθ. 10519/83), *Barberà, Messegue και Jabardo κατά Ισπανίας*, *Telfner κατά Αυστρίας* (απόφαση της 20.3.2001, αίτηση αριθ. 33501/96).

²² Βλέπε, μεταξύ άλλων, τις υποθέσεις ΕΔΔΑ *Funke κατά Γαλλίας*, *Murray κατά ΗΒ*, *Saunders κατά ΗΒ*, *Heaney και McGuinness κατά Ιρλανδίας* (απόφαση της 21.12.2000, αίτηση αριθ. 34720/97), *Jalloh κατά Γερμανίας* (απόφαση της 11.7.2006, αίτηση αριθ. 54810/00).

²³ Βλέπε *Heaney και McGuinness κατά Ιρλανδίας*, σκέψεις 55 και 58.

²⁴ Βλέπε *Allan κατά ΗΒ*, απόφαση της 5.11.1992, αίτηση αριθ. 48539/99, σκέψη 50.

Διαφορετικά, εάν δηλαδή ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έπρεπε να φοβάται ότι η άρνηση συνεργασίας ή η σιωπή του θα χρησιμοποιηθεί εναντίον του σε μεταγενέστερο στάδιο της ποινικής διαδικασίας, το δικαίωμα θα ήταν απλώς πλασματικό. Αυτός είναι ο μοναδικός τρόπος για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων από υπόπτους ή κατηγορουμένους χωρίς το φόβο ότι κάτι τέτοιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον τους σε μεταγενέστερο στάδιο. Ως εκ τούτου, η οδηγία παρέχει επίσης ένα συγκεκριμένο και άμεσο μέσο ένδικης προστασίας: τυχόν χρήση αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συγκεντρωθεί κατά παράβαση των εν λόγω δικαιωμάτων δεν επιτρέπεται, εκτός από τις αυστηρά εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες η χρήση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων δεν πρόκειται να θίξει την εν γένει αμεροληψία της διαδικασίας.²⁵

37. Το γεγονός ότι δεν θα πρέπει να εξαχθούν συμπεράσματα από την άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων και το γεγονός ότι η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται, κατά του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, σε μεταγενέστερο στάδιο της ποινικής διαδικασίας δεν θα πρέπει να εμποδίζει τα κράτη μέλη να συνεκτιμούν, κατά τη λήψη απόφασης περί επιβολής συγκεκριμένης κύρωσης, την επίδειξη πνεύματος συνεργασίας.

Άρθρο 8 και άρθρο 9 — Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του

38. Εάν ένα πρόσωπο δεν είναι παρόν κατά τη διάρκεια της δίκης του, το δικαίωμα υπεράσπισής του διακυβεύεται. Ο κατηγορούμενος στην περίπτωση αυτή δεν έχει τη δυνατότητα ούτε να δώσει στο Δικαστήριο τη δική του εκδοχή για τα πραγματικά περιστατικά, ούτε να προσκομίσει σχετικά αποδεικτικά στοιχεία. Θα μπορούσε επομένως να κριθεί ένοχος χωρίς να είχε τη δυνατότητα να αντικρούσει τους λόγους της καταδικαστικής απόφασης.
39. Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του ή να παραιτείται από το δικαίωμα αυτό αφού έχει ενημερωθεί, είναι απολύτως απαραίτητο για την άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης.
40. Το άρθρο 8 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του ισχύει για κάθε δίκη που προβλέπει στην αξιολόγηση της ενοχής του κατηγορουμένου (και καταδικαστικές και αθωωτικές αποφάσεις). Η παρουσία των υπόπτων ή κατηγορουμένων κατά τη στιγμή αυτή στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, έχει ιδιαίτερη σημασία δεδομένων των συνεπειών που η στιγμή εκείνη μπορεί να έχει.
41. Το άρθρο 8 προβλέπει το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του, το οποίο κατοχυρώνεται από το ΕΔΔΑ, και θεσπίζει επίσης ορισμένες εξαιρέσεις σχετικά με το εν λόγω δικαίωμα, σύμφωνα με τον Χάρτη, την ΕΣΔΑ και το δίκαιο της ΕΕ²⁶. Εφόσον πληρούνται οι όροι που προβλέπονται στο άρθρο 8, τίποτα δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να προσφεύγουν σε «απλουστευμένες διαδικασίες» για τα συνηθέστερα ήσσονος σημασίας αδικήματα. Το άρθρο 9 προβλέπει ότι το μέσο ένδικης προστασίας (όπως καθορίζεται από το ΕΔΔΑ), στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του δεν έχει γίνει σεβαστό, συνίσταται στην υποχρέωση επανεκδίκασης²⁷.

Άρθρο 10 – Μέσα ένδικης προστασίας

²⁵ Βλέπε *Allan κατά ΗΒ*, σκέψη 42.

²⁶ Βλέπε απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26 Φεβρουαρίου 2009 (ΕΕ L 81 της 27.3.2009, σ. 24).

²⁷ *Colozza κατά Ιταλίας*.

42. Το ΕΔΔΑ έχει κρίνει συστηματικά ότι ο πιο πρόσφορος τρόπος αποκατάστασης της παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη κατά το άρθρο 6 παράγραφος 2 ΕΣΔΑ είναι η επαναφορά του υπόπτου ή κατηγορουμένου, όσο είναι δυνατόν, στη θέση που θα είχε εάν δεν είχαν παραβιαστεί τα δικαιώματά του.²⁸

Άρθρο 11 Συλλογή στοιχείων

43. Προκειμένου να παρακολουθείται και να αξιολογείται η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα της παρούσας οδηγίας, υπάρχει ανάγκη συλλογής στοιχείων από τα κράτη μέλη σε σχέση με την άσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία. Τα σχετικά στοιχεία περιλαμβάνουν στοιχεία που καταγράφονται από τις δικαστικές αρχές και από τις αρχές επιβολής του νόμου όσον αφορά το μέσο ένδικης προστασίας που εφαρμόζεται κάθε φορά που παραβιάζεται το τεκμήριο αθωότητας και το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του.

Άρθρο 12 — Ρήτρα κατοχύρωσης του επιπέδου προστασίας

44. Σκοπός τού υπόψη άρθρου είναι να εξασφαλισθεί ότι ο καθορισμός κοινών ελάχιστων προτύπων κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θα έχει ως συνέπεια την υποβάθμιση των προτύπων σε ορισμένα κράτη μέλη, καθώς και ότι θα διατηρηθούν σε ισχύ τα πρότυπα που καθορίζονται στον Χάρτη και στην ΕΣΔΑ. Δεδομένου ότι η παρούσα οδηγία προβλέπει ελάχιστους κανόνες, σύμφωνα με το άρθρο 82 της ΣΛΕΕ, τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να θεσπίζουν υψηλότερα πρότυπα από αυτά που συμφωνούνται στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 13 – Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο

45. Το υπόψη άρθρο προβλέπει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να θέσουν σε εφαρμογή την οδηγία έως την xx/xx/201x και να διαβιβάσουν στην Επιτροπή, μέχρι την ίδια ημερομηνία, το κείμενο των διατάξεων που θα θεσπίσουν με σκοπό την μεταφορά της στην εθνική τους νομοθεσία. Δεδομένου ότι τα προς εφαρμογή μέτρα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο είναι απλά, η Επιτροπή δεν χρειάζεται επεξηγηματικά έγγραφα για να φέρει σε πέρας την αποστολή της όσον αφορά την εποπτεία της μεταφοράς της οδηγίας. Τα επιμέρους μέτρα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο που πρέπει να κοινοποιηθούν αναμένεται ότι θα είναι επαρκώς σαφή.

Άρθρο 14 – Έναρξη ισχύος

46. Το υπόψη άρθρο προβλέπει ότι η οδηγία θα τεθεί σε ισχύ την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

2.2. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΟΤΗΤΑΣ

47. Υφίσταται σημαντική ποικιλία στις νομοθεσίες των κρατών μελών όσον αφορά το δικαίωμα του τεκμηρίου αθωότητας σε όλες τις πτυχές του. Από τη νομολογία του ΕΔΔΑ προκύπτει ότι οι παραβιάσεις του τεκμηρίου της αθωότητας και των συναφών δικαιωμάτων που διασφαλίζουν δίκαιη δίκη είναι συστηματικές. Τούτο οδηγεί στην έλλειψη αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των δικαστικών αρχών των διαφόρων κρατών μελών της ΕΕ. Ως αποτέλεσμα, οι δικαστικές αρχές είναι απρόθυμες να συνεργάζονται μεταξύ τους. Η εκτίμηση επιπτώσεων που επισυνάπτεται στην παρούσα πρόταση αποδεικνύει ότι από μόνο του το ΕΔΔΑ δεν διασφαλίζει πλήρη προστασία του τεκμηρίου αθωότητας: ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας

²⁸

Βλέπε *Teteriny κατά Ρωσίας* (απόφαση της 30.6.2005, αίτηση αριθ. 11931/03, σκέψη 56), *Jeličić κατά Βοσνίας-Ερζεγοβίνης* (απόφαση της 31.10.2006, αίτηση αριθ. 41183/02, παράγραφος 53), και *Mehmet και Suna Yiğit κατά Τουρκίας* (απόφαση της 17.7.2007, αίτηση αριθ. 52658/99, σκέψη 47), *Salduz κατά Τουρκίας*, σκέψη 72.

δεν εξετάστηκαν πρόσφατα ή εκτενώς από το ΕΔΔΑ, η δε προσφυγή στο ΕΔΔΑ γίνεται εκ των υστέρων, μετά δηλαδή την εξάντληση όλων των εσωτερικών ένδικων μέσων. Η παρούσα οδηγία θα συμπληρώσει τις εγγυήσεις που προβλέπει το ΕΔΔΑ και θα εξασφαλίζει την κατοχύρωση του τεκμηρίου αθωότητας από την έναρξη της ποινικής διαδικασίας, καθώς και τη δυνατότητα προσφυγής σε μηχανισμούς έννομης προστασίας της ΕΕ.

48. Ο στόχος της παρούσας πρότασης δεν μπορεί να επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό μόνο από τα κράτη μέλη, δεδομένου ότι στόχος της πρότασης είναι η προώθηση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης· απαιτείται δράση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία θα επιτρέψει τη θέσπιση συνεκτικών κοινών ελάχιστων προτύπων, τα οποία θα ισχύουν στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό έχει επιβεβαιωθεί από το πρόγραμμα της Στοκχόλμης, στο πλαίσιο του οποίου το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να εξετάσει το ζήτημα του τεκμηρίου αθωότητας. Η πρόταση θα οδηγήσει στην προσέγγιση των δικονομικών κανόνων σε ό,τι αφορά ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου της αθωότητας και σχετικά με το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη του, με σκοπό την ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Επομένως, η πρόταση είναι σύμφωνη με την αρχή της επικουρικότητας.

2.3. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

49. Η πρόταση συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας κατά το ότι περιορίζεται στο ελάχιστο αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του δεδηλωμένου της στόχου σε ευρωπαϊκό επίπεδο και δεν υπερβαίνει το μέτρο που είναι αναγκαίο για τον σκοπό αυτό. Η πρόταση ασχολείται μόνο με ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας, που συνδέονται αμεσότερα με τη λειτουργία των πράξεων αμοιβαίας αναγνώρισης και με την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις. Επιπλέον, περιορίζεται στα φυσικά πρόσωπα. Τούτο συμβαδίζει με τη «σταδιακή» προσέγγιση της παρέμβασης της ΕΕ στον τομέα των δικονομικών δικαιωμάτων σε ποινικές υποθέσεις και με την ανάγκη για μη υπέρμετρη δράση.

3. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

50. Η παρούσα πρόταση δεν έχει επιπτώσεις στον προϋπολογισμό της ΕΕ.

Πρόταση

ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 82 παράγραφος 2 στοιχείο β),

Έχοντας υπόψη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

Κατόπιν διαβίβασης του σχεδίου νομοθετικής πράξης στα εθνικά κοινοβούλια,

Έχοντας υπόψη τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής²⁹,

Έχοντας υπόψη τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών³⁰,

Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να ενισχυθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, με τη θέσπιση ελαχίστων κανόνων για ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου της αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη.
- (2) Με τη θέσπιση ελαχίστων κανόνων για την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων, η παρούσα οδηγία θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των κρατών μελών στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών, και μπορεί, ως εκ τούτου, να συμβάλει στη διευκόλυνση της αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις. Οι κοινοί αυτοί ελάχιστοι κανόνες θα άρουν τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών σε ολόκληρη την επικράτεια των κρατών μελών.
- (3) Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης³¹ εστίασε ιδιαίτερα στην ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων σε ποινικές διαδικασίες. Στο σημείο 2.4, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις για μία σταδιακή προσέγγιση όσον αφορά την ενίσχυση των δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων. Το πρόγραμμα της ΕΕ για τα δικονομικά δικαιώματα έχει σχεδιασθεί ώστε να λειτουργεί ως σύνολο· τα οφέλη του θα γίνουν αισθητά μόνον όταν θα έχει εφαρμοσθεί στο σύνολό του.
- (4) Στο Πρόγραμμα της Στοκχόλμης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να εξετάσει περαιτέρω στοιχεία των ελαχίστων δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορουμένων και να εκτιμήσει κατά πόσον πρέπει να εξετασθούν άλλα

²⁹ ΕΕ C της , σ. .

³⁰ ΕΕ C της , σ. .

³¹ ΕΕ C 115 της 4.5.2010, σ. 1.

ζητήματα, όπως το τεκμήριο αθωότητας, για την προώθηση της βελτίωσης της συνεργασίας στον τομέα αυτό.

- (5) Τρία μέτρα έχουν ήδη εγκριθεί: οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου³², οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου³³ και οδηγία 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου³⁴.
- (6) Η παρούσα οδηγία θα ισχύει μόνο για τις ποινικές διαδικασίες. Οι διοικητικές διαδικασίες που επισύρουν κυρώσεις, όπως είναι οι διαδικασίες επί ανταγωνισμού, φορολογικών ζητημάτων, εμπορικών ζητημάτων, χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και άλλες έρευνες που διεξάγονται από διοικητικές αρχές σε σχέση με αυτές τις διαδικασίες, καθώς και οι διαδικασίες ενώπιον πολιτικών δικαστηρίων δεν καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.
- (7) Η παρούσα οδηγία θα διευκολύνει την πρακτική εφαρμογή του τεκμηρίου της αθωότητας και όλων των διαφόρων πτυχών του, καθώς και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του, ούτως ώστε να διασφαλίσει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.
- (8) Η παρούσα οδηγία θα εφαρμόζεται στα φυσικά πρόσωπα που είναι ύποπτα ή κατηγορούνται για τέλεση αξιόποινης πράξης. Η οδηγία θα εφαρμόζεται σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, πριν ακόμα τα εν λόγω πρόσωπα ενημερωθούν από τις αρμόδιες αρχές ενός κράτους μέλους, μέσω επίσημης ειδοποίησης ή με άλλο τρόπο, ότι θεωρούνται ύποπτα ή κατηγορούνται για τέλεση αξιόποινης πράξης, μέχρι την ολοκλήρωση της εν λόγω διαδικασίας.
- (9) Η παρούσα οδηγία αναγνωρίζει τις διαφορετικές ανάγκες και τα διαφορετικά επίπεδα προστασίας ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας όσον αφορά φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα. Η εν λόγω προστασία όσον αφορά φυσικά πρόσωπα, αντικατοπτρίζεται στην πλούσια σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ωστόσο, έχει αναγνωρίσει ότι τα νομικά πρόσωπα δεν καθίστανται υποκείμενα των δικαιωμάτων που απορρέουν από το τεκμήριο αθωότητας με τον ίδιο τρόπο όπως τα φυσικά πρόσωπα.
- (10) Υπό τις σημερινές συνθήκες ανάπτυξης των εθνικών νομοθεσιών και της νομολογίας σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο Δικαστηρίου της ΕΕ, είναι πρόωρη η θέσπιση νομοθεσίας, σε επίπεδο Ένωσης, για το δικαίωμα των νομικών προσώπων στο τεκμήριο αθωότητας.
- (11) Η προστασία του δικαιώματος των νομικών προσώπων στο τεκμήριο αθωότητας θα πρέπει να διασφαλίζεται από τις υφιστάμενες νομοθετικές εγγυήσεις και τη νομολογία, η μελλοντική εξέλιξη των οποίων θα καθορίσει την αξιολόγηση της ανάγκης για δράση της Ένωσης.

³² Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία (ΕΕ L 280 της 26.10.2010, σ. 1).

³³ Οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (ΕΕ L 142 της 1.6.2012, σ. 1).

³⁴ Οδηγία 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας (ΕΕ L 294 της 6.11.2013, σ. 1).

- (12) «Αρχές επιβολής του νόμου ή δικαστικές αρχές»: κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, οι δημόσιες αρχές, οι οποίες, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ασκούν αρμοδιότητες στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας.
- (13) Το τεκμήριο αθωότητας παραβιάζεται σε περίπτωση που ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος, χωρίς προηγουμένως να έχει αποδειχθεί ένοχος κατά τον νόμο, παρουσιάζεται ως καταδικασμένος μέσω δικαστικής απόφασης ή δημόσιας δήλωσης δικαστικής ή άλλης δημόσιας αρχής.
- (14) Το βάρος της απόδειξης φέρει η εισαγγελική αρχή και κάθε αμφιβολία θα πρέπει να είναι προς όφελος του κατηγορουμένου. Έτσι, το τεκμήριο της αθωότητας παραβιάζεται όταν το βάρος της απόδειξης μετατίθεται από την εισαγγελική αρχή στην υπεράσπιση, υπό την επιφύλαξη ενδεχομένων αυτεπάγγελτων εξουσιών έρευνας του δικαστηρίου και υπό την επιφύλαξη της ανεξαρτησίας του δικαστικού σώματος κατά την αξιολόγηση της ενοχής του υπόπτου ή του κατηγορουμένου.
- (15) Εν τούτοις, σε ορισμένες περιπτώσεις, η μετάθεση του βάρους απόδειξης στην υπεράσπιση δεν θα είναι ασύμβατη με το τεκμήριο αθωότητας, εφόσον τηρούνται ορισμένες εγγυήσεις: πρέπει να διασφαλίζεται ότι τα νομικά ή πραγματικά τεκμήρια περιορίζονται σε λογικά όρια, τα οποία λαμβάνουν υπόψη τη σοβαρότητα του διακυβεύματος, και είναι μαχητά, π.χ. μέσω νέων αποδεικτικών στοιχείων περί ελαφρυντικών περιστάσεων ή σε περίπτωση ανωτέρας βίας.
- (16) Το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και μη συνεργασίας είναι μια σημαντική πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας. Οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι, όταν καλούνται να προβούν σε δήλωση ή να απαντήσουν σε ερωτήσεις, δεν πρέπει να εξαναγκάζονται να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία ή έγγραφα ή να παράσχουν πληροφορίες που μπορεί να οδηγήσουν σε αυτοενοχοποίησή τους.
- (17) Οιοδήποτε μέσο καταναγκασμού χρησιμοποιείται για να υποχρεώσει τον ύποπτο ή κατηγορούμενο να παράσχει πληροφορίες πρέπει να είναι περιορισμένο. Προκειμένου να προσδιοριστεί εάν ο καταναγκασμός παραβίασε τα δικαιώματα αυτά, πρέπει να συνεκτιμώνται τα ακόλουθα, υπό το πρίσμα όλων των περιστάσεων της υπόθεσης: η φύση και ο βαθμός καταναγκασμού που χρησιμοποιείται κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων, το βάρος του δημοσίου συμφέροντος κατά έρευνα και την επιβολή ποινής όσον αφορά το επίμαχο αδίκημα, η ύπαρξη σχετικών δικονομικών εγγυήσεων και η χρήση του υλικού που αποκτήθηκε μέσω καταναγκασμού. Ωστόσο, ο βαθμός καταναγκασμού που επιβάλλεται στους υπόπτους ή κατηγορουμένους ώστε να τους υποχρεώσει να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με τις εις βάρος τους κατηγορίες δεν πρέπει να εκμηδενίζει την ουσία του δικαιώματός τους μη αυτοενοχοποίησης και σιωπής, ακόμη και για λόγους ασφάλειας και δημόσιας τάξης.
- (18) Το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και μη συνεργασίας δεν πρέπει να περιλαμβάνει τη χρήση, κατά την ποινική διαδικασία, υλικού το οποίο μπορεί να ληφθεί από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο μέσω άσκησης εξουσιών νομίμου καταναγκασμού, έχει όμως ύπαρξη ανεξάρτητη από τη βούληση των υπόπτων ή κατηγορουμένων· π.χ. το υλικό που αποκτάται δυνάμει εντάλματος, το υλικό για το οποίο υπάρχει νομική υποχρέωση διατήρησης και προσκόμισης εφόσον ζητηθεί, τα δείγματα αναπνοής, αίματος και ούρων και οι ιστοί ανθρώπινου σώματος για την ανάλυση του DNA.
- (19) Το δικαίωμα σιωπής είναι μια σημαντική πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας. Πρέπει να χρησιμεύει ως προστασία από την αυτοενοχοποίηση.
- (20) Το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και μη συνεργασίας και το δικαίωμα σιωπής θα πρέπει να εφαρμόζονται όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά του αδικήματος για

το οποίο ένα πρόσωπο θεωρείται ύποπτο ή κατηγορείται να έχει διαπράξει και όχι όσον αφορά, για παράδειγμα, θέματα που σχετίζονται με την προσωπική ταυτοποίηση ενός υπόπτου ή κατηγορουμένου.

- (21) Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αποτελεί μια από τις βασικές αρχές σε μια δημοκρατική κοινωνία. Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του βασίζεται σε αυτό το δικαίωμα και πρέπει να κατοχυρώνεται σε όλη την Ένωση.
- (22) Ωστόσο, το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του δεν είναι απόλυτο. Υπό ορισμένους όρους, ο κατηγορούμενος μπορεί, ρητώς ή σιωπηρώς αλλά κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, να παραιτηθεί του δικαιώματος αυτού.
- (23) Υπό κάποιους σαφώς καθορισμένους όρους που εξασφαλίζουν την αποτελεσματική συμμόρφωση με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, θα πρέπει να είναι δυνατόν μία δίκη που οδηγεί σε καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση να διεξάγεται ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου.
- (24) Η παρούσα οδηγία δεν ρυθμίζει τις μορφές και μεθόδους, περιλαμβανομένων και των δικονομικών απαιτήσεων, που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των αποτελεσμάτων που προσδιορίζονται όσον αφορά το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του και που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία των εθνικών δικαίων των κρατών μελών.
- (25) Όταν εξετάζεται κατά πόσον ο τρόπος με τον οποίο παρέχεται η πληροφορία επαρκεί ώστε να εξασφαλίζεται η επίγνωση του προσώπου όσον αφορά τη δίκη, ιδιαίτερη προσοχή θα μπορούσε, εφόσον κρίνεται σκόπιμο, να προσδίδεται και στην δέουσα προσπάθεια που καταβάλλει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο προκειμένου να λάβει πληροφορίες που απευθύνονται σε αυτό.
- (26) Βάσει της αρχής της αποτελεσματικότητας του ενωσιακού δικαίου, τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίζουν επαρκή και αποτελεσματικά μέσα ένδικης προστασίας σε περίπτωση παραβίασης δικαιώματος που παρέχεται στους πολίτες βάσει του δικαίου της Ένωσης. Ένα αποτελεσματικό μέσο ένδικης προστασίας σε περίπτωση παραβίασης μίας εκ των αρχών που ορίζονται στην παρούσα οδηγία, θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά του υπόπτου ή κατηγορουμένου στη θέση που θα είχε εάν δεν είχαν παραβιαστεί τα δικαιώματά του.
- (27) Προκειμένου να παρακολουθούν και να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη θα πρέπει να συγκεντρώνουν στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων που θεσπίζονται στην παρούσα οδηγία. Τα εν λόγω στοιχεία πρέπει να περιλαμβάνουν στοιχεία που καταγράφονται από τις δικαστικές αρχές και από τις αρχές επιβολής του νόμου όσον αφορά το μέσο ένδικης προστασίας που εφαρμόζεται κάθε φορά που παραβιάζεται οιαδήποτε πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας που καλύπτεται από την παρούσα οδηγία και κάθε φορά που παραβιάζεται το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του.
- (28) Η παρούσα οδηγία συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια, του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, του δικαιώματος στην ακεραιότητα του προσώπου, των δικαιωμάτων του παιδιού, της ένταξης των ατόμων με αναπηρίες, του δικαιώματος

αποτελεσματικού μέσου ένδικης προστασίας και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, του τεκμηρίου αθωότητας και των δικαιωμάτων της υπεράσπισης.

- (29) Δεδομένου ότι η οδηγία ορίζει ελάχιστους κανόνες, τα κράτη μέλη μπορούν να διευρύνουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία με σκοπό την παροχή μεγαλύτερης προστασίας. Αυτό το υψηλότερο επίπεδο προστασίας δεν θα πρέπει να αποτελεί φραγμό στην αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων την οποία οι εν λόγω ελάχιστοι κανόνες αποσκοπούν να διευκολύνουν. Το επίπεδο προστασίας δεν θα πρέπει ποτέ να υπολείπεται των προτύπων του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, όπως ερμηνεύεται στη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρώπινων Δικαιωμάτων.
- (30) Δεδομένου ότι οι στόχοι της παρούσας οδηγίας, δηλαδή ο καθορισμός κοινών ελάχιστων κανόνων για ορισμένες πτυχές του δικαιώματος του τεκμηρίου αθωότητας και για το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη του, δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη, μπορούν όμως, λόγω της κλίμακας του μέτρου, να επιτευχθούν καλύτερα σε ενωσιακό επίπεδο, η Ένωση μπορεί να θεσπίζει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, όπως ορίζεται στο άρθρο 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας που αναφέρεται στο εν λόγω άρθρο, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία προς επίτευξη των στόχων αυτών.
- (31) [Σύμφωνα με το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου (αριθ. 21) για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά το χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, που προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα συγκεκριμένα κράτη μέλη κοινοποίησαν την πρόθεσή τους να συμμετάσχουν στην έκδοση και την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας] Ή [Σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του πρωτοκόλλου (αριθ. 21) για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, που προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με την επιφύλαξη του άρθρου 4 του εν λόγω πρωτοκόλλου, τα συγκεκριμένα κράτη μέλη δεν θα συμμετάσχουν στην έκδοση της παρούσας οδηγίας και δεν θα δεσμεύονται από αυτήν ούτε θα υπόκεινται στην εφαρμογή της]³⁵.
- (32) Σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του πρωτοκόλλου (αριθ. 22) για τη θέση της Δανίας, που προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Δανία δεν συμμετέχει στην έκδοση της παρούσας οδηγίας και δεν δεσμεύεται από αυτή ούτε υπόκειται στην εφαρμογή της,

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής

Άρθρο 1 *Αντικείμενο*

Η παρούσα οδηγία θεσπίζει ελάχιστους κανόνες σχετικά:

³⁵ Η τελική διατύπωση αυτής της αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας θα εξαρτηθεί από τη θέση που θα υιοθετήσουν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία σύμφωνα με τις διατάξεις του πρωτοκόλλου (αριθ. 21).

- α) με ορισμένες πτυχές του δικαιώματος στο τεκμήριο αθωότητας κατά την ποινική διαδικασία·
- β) με το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του κατά την ποινική διαδικασία.

Άρθρο 2
Πεδίο εφαρμογής

Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στα φυσικά πρόσωπα που είναι ύποπτα ή κατηγορούμενα σε ποινική διαδικασία μέχρι την οριστική ολοκλήρωση της εν λόγω διαδικασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Δικαίωμα στο τεκμήριο αθωότητας

Άρθρο 3
Τεκμήριο αθωότητας

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι τεκμαίρονται αθώοι μέχρις ότου αποδειχθεί η ενοχή τους σύμφωνα με τον νόμο.

Άρθρο 4
Δημόσιες αναφορές στην ενοχή προσώπου πριν από την καταδίκη

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, πριν από την οριστική καταδίκη, δεν υπάρχει αναφορά στους υπόπτους ή κατηγορούμενους ως καταδικασθέντες σε δημόσιες δηλώσεις και επίσημες αποφάσεις δημοσίων αρχών.

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα σε περίπτωση παραβίασης της εν λόγω απαίτησης.

Άρθρο 5
Βάρος της απόδειξης και επίπεδο των αποδεικτικών στοιχείων που απαιτούνται

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η εισαγγελική αρχή φέρει το βάρος της απόδειξης της ενοχής των υπόπτων ή κατηγορουμένων. Τούτο ισχύει με την επιφύλαξη οιασδήποτε αυτεπάγγελτων εξουσιών έρευνας του δικάζοντος δικαστηρίου.
 2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οιοδήποτε τεκμήριο μεταθέτει το βάρος της απόδειξης στους υπόπτους ή κατηγορούμενους είναι επαρκώς σημαντικό ώστε να δικαιολογήσει την εξαίρεση από την εν λόγω αρχή και είναι μαχητό.
- Προκειμένου να ανατρέψει το τεκμήριο, αρκεί η υπεράσπιση να προσκομίσει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που να δημιουργούν εύλογη αμφιβολία όσον αφορά την ενοχή του υπόπτου ή κατηγορουμένου.
3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, όταν το δικάζον δικαστήριο διατυπώνει εκτίμηση περί ενοχής του υπόπτου ή κατηγορουμένου και υπάρχουν εύλογες αμφιβολίες σχετικά με την ενοχή του προσώπου αυτού, το εν λόγω πρόσωπο απαλλάσσεται.

Άρθρο 6
Δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και μη συνεργασίας

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και μη συνεργασίας σε οιαδήποτε ποινική διαδικασία.

2. Το δικαίωμα που αναφέρεται στην παράγραφο 1 δεν περιλαμβάνει τη χρήση, κατά την ποινική διαδικασία, υλικού που μπορεί να ληφθεί από τους υπόπτους ή κατηγορουμένους μέσω άσκησης εξουσιών νομίμου καταναγκασμού, έχει όμως ύπαρξη ανεξάρτητη από τη βούληση των υπόπτων ή κατηγορουμένων.
3. Η άσκηση του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης ή του δικαιώματος μη συνεργασίας δεν χρησιμοποιείται κατά του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας και δεν θεωρείται επιβεβαίωση των πραγματικών περιστατικών.
4. Οιαδήποτε αποδεικτικά στοιχεία συγκεντρώνονται κατά παράβαση του παρόντος άρθρου δεν είναι παραδεκτά, εκτός αν η χρήση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων δεν θίγει την εν γένει αμεροληψία της διαδικασίας.

Άρθρο 7 *Δικαίωμα σιωπής*

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα να παραμείνουν σιωπηλοί κατά την εξέτασή τους από την αστυνομία ή από άλλες αρχές επιβολής του νόμου ή από δικαστικές αρχές στο πλαίσιο του αδικήματος που φέρονται ή κατηγορούνται ότι έχουν διαπράξει.
2. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν πάραυτα τους υπόπτους ή κατηγορουμένους για το δικαίωμα σιωπής και εξηγούν το περιεχόμενο του εν λόγω δικαιώματος και τις συνέπειες παραίτησης από αυτό ή επίκλησής του.
3. Η άσκηση του δικαιώματος σιωπής δεν χρησιμοποιείται κατά του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας και δεν θεωρείται επιβεβαίωση των πραγματικών περιστατικών.
4. Οιαδήποτε αποδεικτικά στοιχεία συγκεντρώνονται κατά παράβαση του παρόντος άρθρου δεν είναι παραδεκτά, εκτός αν η χρήση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων δεν θίγει την εν γένει αμεροληψία της διαδικασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του

Άρθρο 8 *Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του*

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα παράστασης στη δίκη τους.
2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν τη δυνατότητα απόφασης του δικάζοντος δικαστηρίου περί ενοχής ερήμην του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, υπό τον όρο ότι ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος:

α) εν ευθέτω χρόνω:

- (i) είτε είχε κλητευθεί αυτοπροσώπως και με την κλήτευση είχε ενημερωθεί σχετικά με την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης, είτε είχε δι' άλλων μέσων ενημερωθεί πραγματικά και επισήμως για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης αυτής, κατά τρόπον ώστε να αποδεικνύεται σαφώς ότι τελούσε εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης·

και

- (ii) είχε ενημερωθεί ότι μπορεί να εκδοθεί απόφαση σε περίπτωση που δεν εμφανιστεί στη δίκη· ή
- β) τελούσε εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης, είχε δώσει δε εντολή σε δικηγόρο, τον οποίον διόρισε είτε το ενδιαφερόμενο πρόσωπο είτε το κράτος, να τον/την εκπροσωπήσει στη δίκη, και εκπροσωπήθηκε όντως από αυτόν τον δικηγόρο στη δίκη.
3. Εάν οι όροι της παραγράφου 2 δεν έχουν τηρηθεί, ένα κράτος μέλος μπορεί να προβεί στην εκτέλεση της κατά την παράγραφο 2 απόφασης, εάν ο ενδιαφερόμενος, αφού του επιδόθηκε η απόφαση και ενημερώθηκε ρητά για το δικαίωμα σε νέα δίκη, ή άσκησης ενδίκου μέσου, όπου ο ενδιαφερόμενος δικαιούται να παρίσταται και που επιτρέπει επαναπροσδιορισμό της ουσίας της υπόθεσης, περιλαμβανομένης της εξέτασης νέων αποδεικτικών στοιχείων, και που ενδέχεται να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης:
- α) δηλώνει ρητά ότι δεν αμφισβητεί την απόφαση·
- ή
- β) δεν ζητά επανεκδίκαση ή δεν ασκεί ένδικο μέσο εντός εύλογης προθεσμίας.

Άρθρο 9

Δικαίωμα επανεκδίκασης

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σε περίπτωση που ο ύποπτος ή κατηγορούμενος δεν παρίστατο στην κατά το άρθρο 8 παράγραφος 1 δίκη και δεν έχουν τηρηθεί οι όροι του άρθρου 8 παράγραφοι 2 και 3, το ενδιαφερόμενο πρόσωπο έχει δικαίωμα σε νέα δίκη στην οποία έχει δικαίωμα να παρίσταται και η οποία επιτρέπει επαναπροσδιορισμό της ουσίας της υπόθεσης, περιλαμβανομένης της εξέτασης νέων αποδεικτικών στοιχείων, και ενδέχεται να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Γενικές και τελικές διατάξεις

Άρθρο 10

Μέσα ένδικης προστασίας

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι διαθέτουν αποτελεσματικό μέσο ένδικης προστασίας εάν παραβιάζονται τα δικαιώματά τους δυνάμει της παρούσας οδηγίας.
2. Το μέσο ένδικης προστασίας έχει, στο μέτρο του δυνατού, ως αποτέλεσμα την επαναφορά του υπόπτου ή κατηγορουμένου στη θέση που θα είχε εάν δεν είχαν παραβιαστεί τα δικαιώματά του, με σκοπό να διαφυλαχθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και το δικαίωμα υπεράσπισης.

Άρθρο 11

Συλλογή στοιχείων

Τα κράτη μέλη, έως τις [...] και εφεξής ανά τριετία, αποστέλλουν στην Επιτροπή στοιχεία που δείχνουν τον τρόπο εφαρμογής των δικαιωμάτων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 12

Ρήτρα κατοχύρωσης του επιπέδου προστασίας

Καμία διάταξη της παρούσας οδηγίας δεν επιτρέπεται να εκληφθεί υπό την έννοια ότι περιστέλλει ή αποκλίνει από τα δικαιώματα και τις δικονομικές εγγυήσεις που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ή από άλλες σχετικές διατάξεις διεθνούς δικαίου ή από τη νομοθεσία οιοδήποτε κρατών μελών που παρέχουν υψηλότερο βαθμό προστασίας.

Άρθρο 13

Μεταφορά

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο στις [18 μήνες μετά τη δημοσίευση της παρούσας οδηγίας]. Ανακοινώνουν αμέσως στην Επιτροπή το κείμενο των εν λόγω διατάξεων.

Τα εν λόγω μέτρα, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, περιλαμβάνουν παραπομπή στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την εν λόγω παραπομπή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Οι λεπτομερείς διατάξεις για την παραπομπή αυτή καθορίζονται από τα κράτη μέλη.

2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εσωτερικού δικαίου τις οποίες θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 14

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 15

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη σύμφωνα με τις Συνθήκες.

Βρυξέλλες,

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος Ο Πρόεδρος